

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гинзбург Л. М. На пути к теории // Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика / ред.-сост., авт. вступ. ст., доп. коммент. Гинзбург Л. М. – М. : Музыка, 1975. – 631 с. : ил., нот.
2. Зарубежная музыка XX века : Материалы. Документы. – М. : Музыка, 1975. – 255 с.
3. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. – К. : Музична Україна, 1986. – 96 с.
4. Шамина Л. В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом [Текст] : учеб. пособ. / Л. Шамина. – М. : Музыка, 1983. – 176 с.
5. Эрнесакс Г. Г. На песенных дорогах : выступления, статьи, воспоминания / Густав Эрнесакс. – Ленинград : Советский композитор, 1981. – 270 с. : ил.

Стаття надійшла до редакції 20 лютого 2014 року

Заболотный И., Шевкун Т. К проблеме хорового репертуара и его исполнения: диалог мнений

В статье представлены принципы подбора репертуара хора, а также стилевые особенности его исполнения хоровыми коллективами. Материал построен в форме диалога между двумя педагогами-практиками разных

звеньев системы художественного образования. Авторы высказываются относительно одной проблемы – хорового репертуара и исполнительства, однако каждый через призму своей практической деятельности фокусирует внимание читателей на особенностях ее решения в работе вузовского и школьного хоров.

Ключевые слова: хоровое исполнительство, принципы подбора хорового репертуара, хор вуза, школьный хор.

Zabolotniy I., Shevkun T. The problem of choral repertoire and its performance: dialogue of opinions

In the article principles of selection of repertoire of choir, and stylistic features of its implementation by choral collectives are presented. Material has been given in the form of dialog between two teachers-practices of different chains of the system of artistic education. The authors speak out in relation to one problem – choral repertoire and performance, however, everybody through the prism of the practical activity focuses attention of readers on the features of its decision of the work of higher school and secondary school choirs.

Keywords: choral performance, principles of selection of choral repertoire, higher and secondary school choirs.

УДК 784.9: 373

*Олена Маруфенко,
канд. пед. наук, докторант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-АРТИКУЛЯЦІЙНИХ НАВИЧОК У ШКОЛЯРІВ

Стаття присвячена питанням вокального навчання учнів молодшого шкільного віку. Автор аналізує проблеми теорії та практики формування вокально-артикуляційних навичок на початковому етапі навчання. У статті презентується авторська система підготовчих вокально-артикуляційних вправ.

Ключові слова: молодший шкільний вік, артикуляційний апарат, мовно-рухова система, вокально-артикуляційні знання, м'язова активність, дотикова чутливість, нижня щелепа, вправа.

... Кожен повинен володіти чудовою дикцією, вимовою ... повинен відчувати не тільки фрази, слова, а й кожен склад, кожна букву... Якщо людина не відчуває душі букви, вона не відчує й душі слова, не відчує й душі фрази, думки.

К. Станіславський

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства саме освіта визначається як основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства й держави. Одним із основних завдань сучасної основної та додаткової освіти є створення такої системи навчання й виховання, яка

б забезпечувала освітні потреби кожного учня відповідно до його нахилів, інтересів та можливостей.

Вітчизняна мистецька та мистецько-педагогічна освіта як один із найважливіших чинників формування національної самоідентифікації особистості є процесом становлення та розвитку естетичної вихованості підрастаючого покоління на засадах поліетнічних та міжкультурних зв'язків українського мистецтва, у тому числі й вокального також. Новий підхід до розуміння української вокальної культури як відкритої етнонаціональної системи, що поєднує в собі багатство поліетнічних вітчизняних складових та безліч всесвітніх елементів [1], потребує нового осмислення завдань сучасної мистецько-педагогічної освіти в ракурсі вокального розвитку школярів.

Необхідно сказати, що сьогодні молодший шкільний вік – уже не перша сходинка послідовного прилучення дітей до мистецтва співу: різноманітні дошкільні соціокультурні та навчальні заклади активно залучають своїх вихованців до цього виду виконавства. Тому учень першого класу вже може мати певний виконавський досвід та пов'язані з цим співацькі недоліки, які потрібно усувати в подальшому процесі навчання.

Аналіз основних наукових досліджень. Основи співацького розвитку дітей молодшого шкільного віку як найбільш ефективного засобу естетичного виховання було розроблено такими видатними вітчизняними педагогами-практиками, як Д. Борзнянський, В. Верховинець, М. Дилецький, Ф. Колесса, М. Леонтович, М. Лисенко, С. Людкевич, К. Стеценко, Б. Яворський та ін. Фундаментальні основи вокальної педагогіки заклали видатні вітчизняні та зарубіжні дослідники: В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрів, М. Микиша, В. Морозов, О. Стахевич, В. Юшманов та ін. Сучасні положення вітчизняної вокальної педагогіки стосовно співацького виховання школярів відображено в дослідженнях Л. Гавриленко [4], Н. Гребенюк, О. Комісарова, О. Маруфенко [2, 3], О. Роденкової, О. Стахевича [5] та ін. Однак на сучасному етапі проблема науково-методичного забезпечення процесу вокального навчання дітей молодшого шкільного віку є досить суперечливою. Особливої уваги потребують питання методичного забезпечення процесу дикційного та артикуляційного навчання співаків-початківців.

Отже, метою даної статті є ознайомлення майбутніх та практикуючих учителів музичного мистецтва з системою вправ, спрямованих на розвиток артикуляційної активності співаків-початківців.

Виклад основного матеріалу. Особливістю вокального навчання є те, що перед початківцями одразу постає велика кількість завдань і технічного, і художнього плану, що зумовлені синтетичністю обраного виду ми-

стецтва. Головним завданням учителя є відокремлення основних вокальних завдань від другорядних, що не можуть бути вирішені на даному етапі. На наш погляд, кваліфікованість (особливо у випадку яскравої обдарованості учнів) може загальмувати навчання, а іноді й призвести до незворотних наслідків.

Тому вважаємо за необхідне привернути увагу вчителів музичного мистецтва та керівників вокальних і вокально-хорових колективів до початкового етапу вокального навчання. Основним змістом цього етапу є формування м'язової активності артикуляційного апарату шляхом упровадження в навчально-виховний процес системи підготовчих артикуляційних вправ. Недостатня увага до даного етапу призводить до того, що артикуляційний апарат перебуває в невідповідному до поставленого художнього завдання стані. Учителю доводиться постійно розпорошувати увагу учнів на декілька завдань, тому виникає ситуація «ніс витягли, хвіст загруз».

Артикуляційні навички є основними вокальними навичками, які найбільш ефективно виробляються в учнів молодшого шкільного віку. Робота над цими навичками виконує також функцію усунення незначних мовленнєвих недоліків та виправлення дефектів дикції.

Однією з основних помилок викладачів-початківців є використання фрази: «чіткіше вимовляй слова». Педагогічне спостереження та довготривала власна практика свідчить, що найбільш розповсюдженою реакцією співака-початківця на дане висловлювання є збільшення забору повітря та тверда атака звука без активізації дикційного апарату, результатом чого є форсування звука за рахунок підвищення підзв'язкового тиску.

Одним із засобів вирішення даної проблеми є комплекс вправ на привертання уваги учня до власної мовно-рухової системи органів та їхньої взаємодії в процесі виконання вокально-артикуляційних вправ. Формування необхідних артикуляційних навичок тільки трохи передус, але здебільшого здійснюється в процесі вивчення вокальних творів. Тому, на наш погляд, вокально-педагогічний репертуар у цей період має складатися з творів відповідної складності, що будуть виконані на публічному виступі, а також і з творів спрощеної, а іноді й підвищеної, складності.

Уведення до вокально-педагогічного репертуару вокальних творів підвищеної складності є реалізацією принципу «забігання наперед та повернення до попереднього». Як правило, ці пісні підтримують зацікавленість учнів, допомагають їм будувати власну співацьку траєкторію та спонукають найбільш успішних дітей до постійного самовдосконалення. Співацький матеріал підвищеної складності може бути пройденим на рівні ознайомлення навіть протягом двох занять.

Уведення до навчально-педагогічного репертуару вокальних творів спрощеної складності дає можливість розвивати в учнів навички самостійного вивчення, виявлення складностей твору та їх подолання, визначення художньої цінності пісень. Учні можуть вивчити протягом навчального року від 14 до 20 нескладних різнохарактерних вокальних творів. Основними характеристиками таких пісень є обмежений діапазон, нескладний мелодійний та метро-ритмічний малюнок. Це можуть бути художні вправи, мелодійні образно яскраві вокалізи на матеріалі народних пісень, дитячі українські народні пісні, дитячі пісні українських та зарубіжних композиторів-класиків та сучасних вітчизняних композиторів.

Таке формування навчально-художнього репертуару надає можливість учителю приділити максимальну увагу системі підготовчих артикуляційних вправ із формування основ м'язової артикуляційної активності голосового апарату під час співу.

Розроблена система підготовчих артикуляційних вправ допоможе учням досягати більшої успішності в самостійному вивченні та виконанні вокальних творів спрощеної складності.

У даній статті ми розглянемо систему вправ, що спрямована на:

- ознайомлення співака-початківця з власним артикуляційним апаратом;
- розвиток м'язової активності всіх органів, що беруть участь у створенні приголосних.

Вправа «**Ознайомлення**» спрямована на ознайомлення з органами, що беруть участь у співі. Проста на перший погляд вправа виконується завдяки активації трьох структурних елементів фізіологічно-сприймаючої системи людини: візуальної, дотикової та проприорецепторної, які допомагають відчувати положення різних складових артикуляційного апарату в процесі мовно-рухових дій.

Починається виконання даної вправи з освоєння простішого – візуального шляху: учням пропонується визначити ті органи, що беруть участь у співі, які ми бачимо (губи, зуби, носик та інші). Потім ми радимо заплющити оченята та «подивитися» на ці органи внутрішнім зором (активізуємо дотикові та проприорецепторні відчуття): «як твої зубки виглядають зсередини ротика?», «ти відчуваєш, що діється з твоїми губками, коли ти відкриваєш їх, нібито вимовляючи голосну «О»?» тощо. Якщо ми раніше говорили учням, що руки – їхній «учитель», то в даній вправі ми говоримо: «Твій язик може бути, як указка на уроці». Радимо учням трішечки куснути кінчика язика (щоб підвищити його чутливість), а потім знайти ним щілинку між верхніми центральними зубками, провести по нижніх зубках, по верхніх, торкнутися

піднебіння, провести по твердому та по м'якому піднебінню, торкнутися язиком то правої, то лівої щоки по черзі. Кількість завдань визначає вчитель: їх може бути два чи більше, враховуючи можливість дроблення та варіацій. Метою даного прийому є активація дотикової чутливості кінчика язика та формування взаємозв'язків цієї дотикової системи з аналітичною.

Основним завданням учителя на першому, пропедевтичному, етапі є ознайомлення учня з можливостями *musculus orbicularis oris* (кругового м'яза рота). Для цього ми використовуємо вправу «**Пробудження**» (майже всі назви вправам дали самі школярі). Просимо дітей згадати, як мама або тато, а може, бабуся будять їх уранці, як вони потягуються. А потім ставимо учням завдання розбудити нижню щелепу, ротик, язичок, брівки, оченята й таке інше. Потім ми радимо учням та їхнім батькам (батьки завжди залюбки допомагають у цій справі): «Коли будеш уранці й увечері чистити зубки – пограйся перед дзеркалом: уяви, який (яка) ти веселий(а), сумний, роздратований, байдужий тощо». Таким чином зранку будуть пробуджуватися м'язи обличчя, а вдень та ввечері зніматиметься напруга, накопичена протягом дня.

У роботі з учнями молодшого шкільного віку або під час підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до вокально-хорової роботи з дітьми ми радимо використовувати підготовчу вправу «**Два ротини**». Вправі передують пояснення та засвоєння вокально-артикуляційних знань: діти ознайомлюються з побудовою артикуляційного апарату, шляхом творчого самостійного пошуку відкривають наявність парних та непарних органів, що беруть участь у формуванні дикції під час співу.

Як правило, розпочинати роботу над навичками співацької артикуляції рекомендують з формування голосних звуків, при чому одразу в академічній (наближеній до голосної «О») манері. У своїй практичній роботі ми також надаємо перевагу голосним перед приголосними, але вважаємо, що для формування навичок саме вокальної орфоєпії потрібні підготовчі вправи, спрямовані на розкриття рота – «Лускунчик», «Чотири пальці», «Ямочка», «П'ять на п'ять», «Лопата» та ін.

Вправа «**Лускунчик**» активізує внутрішні відчуття співака-початківця, спрямовуючи його увагу на фіксацію та аналіз роботи різних органів під час виконання вокальних вправ. Метою даної вправи є звільнення від скутості нижньої щелепи. Багаторічна педагогічна практика свідчить, що в кожній дитини існує певний рівень скутості нижньої щелепи, тому вважаємо цю вправу обов'язковою для всіх учнів. Готуючи майбутнього вчителя музичного мистецтва до педагогічної практики в класі або до вокально-хорової роботи, вчитель-методист по-

винен націлювати студента-практиканта на перевірку знань та навичок у даній сфері шляхом використання «легких» запитань (наприклад: «на скільки пальців розкривається рот?» або: «а наскільки пальців може розкриватися рот?» та ін.) та «легких» завдань (наприклад: «хто може показати, як швидко відкривати рота?» або: «відкрийте рота швидко декілька разів» та ін.).

Вправа «Лускунчик» виконується в повній тиші: спочатку учням рекомендуємо відкривати рота нешироко, але швидко декілька разів (для збереження дисципліни радимо чітко вказати, скільки разів, – за бажанням учителя) і почути внутрішнім слухом звук, ніби шелестить намет на вітрі. Надалі рот необхідно відкрити дуже широко, долаючи опір нижньої щелепи. Після пробного відкриття перед учнями можна поставити завдання: відкрити рота максимально широко декілька разів так, щоб відчувати за вухами клацання. У деяких випадках можна змінювати послідовність уведення вправ, спершу виконати вправу «Чотири пальці».

Для закріплення вправи «Лускунчик» учням першого-другого класів радимо намалювати Лускунчика (який в нього великий ротик, як він зубками лускає горіхи) й обіцяти поставити добру оцінку. Під час опитування наступного заняття паралельно з показом найкращих малюнків можна здійснити вибірковий показ виконання даної вправи. Педагогічне спостереження, спілкування з батьками свідчить про те, що малюючи Лускунчика, учні починають «гратися», багаторазово повторюючи дану вправу, що своєю чергою формує навичку широкого відкриття рота та знімає скутість нижньої щелепи.

Вважаємо за необхідне звернути увагу читачів на те, що вправи на фіксований рух нижньої щелепи з боку в бік у своїй практиці ми не використовуємо, оскільки в деяких дітей існує певний перекис рота, що, на наш погляд, пов'язано з нерівномірним розвитком м'язів обличчя. Ми вважаємо, що не слід зупинятися на окремих випадках у надії, що регулярні заняття співом, систематизований вплив на розвиток усіх груп м'язів, що беруть участь у відтворенні вокального звуку, знімуть цю проблему.

Вправа «Чотири пальці». Це невеличка нескладна вправа, яка має за мету формування установки на максимальне розкриття рота під час співу. Формується вона шляхом постійного повторення та вироблення м'язової пам'яті, але передує їй психологічна установка, що базується на усвідомленому утриманні уваги на прагненні до максимального розкриття рота. Перш ніж приступати до виконання вправи «Чотири пальці», ми зосереджуємо увагу учнів на те, як чудово влаштовано їхній організм, як усе гармонійно підігнано, взаємопов'язано та взаємозалежно. Наприклад, їхній мізинець ідеально підходить до їхнього вуха, на відміну від батькового мізинця. І так

саме підходять чотири пальці до їхнього ротика – підростають пальчики, підростає й ротик.

Приступаючи до виконання вправи «Чотири пальці» учням радять сісти прямо (або ж встати), випрямити спину, голову не задирати і не опускати, підготувати праву руку (або ліву – як зручніше) так, щоб ліктик не притискався до тіла і не заважав сусідові. Чотири пальці (без великого) притиснути щільно один до одного в одній площині, потім повернути їх вертикально, розкрити рота та спробувати вставити їх між зубами. (Дана вправа потребує слідкувати за чистотою рук, тому теж є прекрасним прикладом налаштування стосунків з батьками, залучення їх у союзники, що є однією з умов успішного співацького розвитку учня). Як правило, у дітей, що психологічно та фізіологічно розвиваються відповідно до віку, рот розкривається без напруги на два пальці. Щоб розкрити рота на три пальчики (без мізинця) учню треба докласти невеличких зусиль, але при спробах відкрити рота на чотири пальці відчувається велика напруга в щоках біля вух.

Цій вправі має передувати вправа «Ямочка», метою якої є вивчення побудови власного тіла. Також супутнім завданням є формування та розвиток педагогічних здібностей молодших школярів. На уроці вчитель говорить учням, що тепер навчатися співу їм буде значно легше тому, що сьогодні вони познайомляться з учителем, який буде постійно з кожним із них: і на уроці, і вдома, і навіть у бабусі. Цей учитель – їхні руки, пальчики, долоні. Далі дітям пропонується покласти долоні на щоки біля вух і поводити ними вверх-вниз, ніби катаючи машинку або прасуючи (ротик при цьому тримається вільно – поки не треба на його положенні фіксувати уваги взагалі). Потім закрити ротик твердо, щоб верхні та нижні зубки уперлися одні в одних, а долоні відчули через щоки «жовна». Можна допомогти долонями і ніби посадити нижню щелепу «на трон». Варто трохи розрядити обстановку, пожартувати з приводу як гарно діти тренували власні жовна всі свої 6–7 років, що можуть навіть і кісточки розгризти, але тепер треба навчати свого ротика широко розкриватися.

Після усвідомлення «жовної» позиції знову треба розслабити щелепи. Наступною, центральною, позицією цієї вправи є широке розкриття рота, ефективність виконання оцінюється самим учнем по глибині «ямочки» біля вуха. Спочатку її треба розшукати (бо в кожного індивідуальне не так її положення, як відображення цього положення), пам'ятаючи, що з'являється вона тільки при широко розкритому «другому» роті. Потім перевіряємо її знаходження то відкриваючи, то закриваючи рота, виконуючи послідовно всі чотири позиції: вільна, «жовна», вільна, «ямочна» (наявність вільної позиції обов'язкова).

У процесі виконання даної вправи вчитель має чітко розуміти, що при неухважному ставленні до фіксування «вільної» позиції щелепи у процесі переходу від «жовної» позиції до «ямкової» відкриється тільки «перший» ротик, «другий» залишиться затиснутим, що в майбутньому може стати джерелом вокальних проблем.

Надалі при використанні вправ «Лускунчик», «Чотири пальці» та більш складних вправ («Ямочка») можна запропонувати своєрідну перевірку залишкових знань та навичок.

Вправа «*Поцілунок Буратіно*» є підготовча і спрямована на активізацію дикційного апарату. Метою вправи є розвиток та укріплення м'язів, що знаходяться коло ротового отвору. Учитель пропонує проговорити по складах слово «поцілу-у-у-нок», при цьому привертати увагу на останній склад: продовжити його, рахуючи до трьох і витягнувши губи вперед трубочкою до відчуття напруги. Потім зробити різкий перехід губ в позицію усмішки на слово «Бураті-і-іно», яке треба проговорити швидко, як швидкомовку, слідкуючи за положенням кутиків губ. Обов'язковою вимогою даної частини вправи є максимальне розтягування губ, як уявну посмішку Буратіно, коли кутики губ тягнуться до вух.

Дана вправа має два варіанти: швидкий та продовжений. У швидкому варіанті учню пропонується декілька разів (від п'яти до десяти) швидко, без зупинок, «на одному подиху» виконати цю вправу. Ефективність виконання визначається відчуттям тяжкості в губах, що свідчить про те, що дикційний апарат активізувався та почав працювати. Перший варіант вправи несе навантаження налаштування механізму виконання вправи на початковому етапі становлення співака-початківця, у подальшому він виконує функцію розминки. Даний варіант спрямовує увагу учнів до дикційного апарату, робота якого особливо важлива і в співаків-початківців, і в більш досвідчених співаків. Усвідомлення учнем завдання, чітке розуміння поетапності виконання вправи є шляхом формування «внутрішнього регульовального образу» (термін В. Ємельянова).

Другий, продовжений, варіант вправи є основним і має за мету розвиток та укріплення м'язів ротового отвору. Обидві частини вправи (перша – на слово «поцілунок» та друга – на слово «Буратіно») виконуються з чіткою фіксацією положення губ, на голосні «У» та «І» або без звуків, рахуючи кожного разу до п'яти. Повторюється вправа не менш п'яти разів, щоразу береться нове глибоке дихання. У даному варіанті вправа виконується повільно або дуже повільно (залежно від рівня підготовки учня).

Вправа спрямована на формування елементарної навички керування власними губами і є підготовчою у формуванні навичок вимовляння простих та складних звукосполучень. Як і будь-яка навичка, дана навичка формується частотою повторення, тому ми рекомендуємо виконувати цю вправу по декілька раз у день. Удома, виконуючи вправу, ми не радимо використовувати дзеркало (по-перше, щоб дитина не захопилася і не почала «корчити пики», по-друге, щоб не було потреби шукати тренувальний інвентар), а рекомендуємо керуватися «внутрішнім регульовальним образом» та фіксувати власні внутрішні м'язові відчуття.

Очікуваним результатом використання даної вправи є м'язова готовність до виконання більш складних вправ.

Висновки. На основі викладеного матеріалу зробимо наступні висновки, а саме:

- молодший шкільний вік є найбільш сприятливим часом формування у співаків-початківців основних співацьких навичок і у фізіологічному, і в психологічному ракурсах;
- робота над розвитком артикуляційного апарату є найбільш ефективною та продуктивною на початковому етапі навчання і несе в собі також функцію прибирання незначних мовленнєвих недоліків та виправлення дефектів дикції;
- для активізації артикуляційного апарату учень виконує систему вправ на привертання уваги до власної мовно-рухової системи та взаємодії її складових у процесі виконання вокально-артикуляційних вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. – Видання друге, перероблене і доповнене / Валентина Геніївна Антонюк. – К. : Українська ідея, 2001. – 144 с.
2. Маруфенко О. В. Сольний спів. Програма курсу за вибором для спеціалізованих класів з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу, з українською мовою навчання / Олена Вікторівна Маруфенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – 36 с. (Лист № 1.4/18-Г-807 від 29.11.10 р.).
3. Методичні рекомендації до програми курсу за вибором «Сольний спів» (1–11 класи) для студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів / укладач канд. педагогічних наук, доцент О. В. Маруфенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макарєнка, 2013. – 44 с.
4. Сольний спів : програма та методика (I–VIII класи) / розроб. Гавриленко Л. М. / Лариса Миколаївна Гавриленко. – Хмельницький : Хмельницький держав-

ний центр науково-технічної і економічної інформації, 2010. – 96 с.

5. Стахевич О. Г. Сольний спів. Програма для дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв за фахом «Сольний спів» // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Суми : СумДПУ, 2003. – С. 481–494.

Стаття надійшла до редакції 12 травня 2014 року

Маруфенко Е. Теория и практика формирования вокально-артикуляционных навыков у школьников

Статья посвящена вопросам вокального обучения учащихся младшего школьного возраста. Автор анализирует проблемы теории и практики формирования вокально-артикуляционных навыков на начальном этапе обучения. В статье презентуется авторская система подготавливающих вокально-артикуляционных упражнений.

Ключевые слова: младший школьный возраст, артикуляционный аппарат, языково-двигательная система, вокально-артикуляционные знания, мышечная активность, касательная чувствительность, нижняя челюсть, упражнение.

Marufenko H. Theory and practice of formation of vocal articulation skills among pupils

The article is devoted to vocal training of pupils of primary school. The author analyzes the theory and practice of formation of vocal articulation skills at the initial stage of learning. The article presents author's preparatory system of vocal articulation exercises.

Keywords: primary school, articulation apparatus, linguistic-motional system, vocal articulation knowledge, muscle activity, touching sensitivity, lower jaw, exercise.

УДК 372.874

*Людмила Олійник,
учитель-методист мистецьких дисциплін, Згурівський НВК «Гімназія-школа I ступеня» (Київська обл.)*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті наведені приклади використання елементів інтерактивних (діалогових) технологій на різних етапах уроків образотворчого мистецтва у 5–7-х класах. Автором надано результати роботи вчителя та учнів зі створення власних методичних розробок (сайтів, презентацій, мультимедійних уроків).

Ключові слова: інтерактивні технології, уроки образотворчого мистецтва, учні 5–7-х класів.

Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні та в кіно специфічно впливають на виховання школяра та його сприйняття навколишнього світу. В. Лепський і Н. Лепська вказують на два різні підходи до використання комп'ютерів у галузі образотворчого мистецтва. Відповідно до одного підходу комп'ютер використовується як простий інструмент – своєрідна палітра й полотно, за допомогою яких художник «пише картини». Інший підхід – художник задає машині програму, виконуючи яку, вона створює малюнок свідомо непередбачений, але розрахований машиною на основі математичної функції [1]. Американський художник Девід Ем, відомий своїми «космічними» комп'ютерни-

ми картинками, зазначав, що комп'ютер наштовхував його на такі думки, які ніколи не прийшли б йому в голову без нього.

Інформаційно-комунікативні технології – це передусім діалогове навчання, під час якого відбувається взаємодія учня з учителем та учня з учнем. Інтерактивне навчання, використання ІКТ – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності з цілком конкретними завданнями. Отже, одним із засобів, що володіє унікальною можливістю підвищення мотивації та індивідуалізації навчання сучасного учня, розвитку його творчих здібностей і створення позитивного емоційного фону, є комп'ютер. **Метою даної статті** є висвітлення деяких аспектів десятирічного досвіду роботи вчи-